

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U: 811.161.1'367.625(043.2)

SOBOL ALIONA

**ECHIVALENTE ROMÂNEȘTI ALE VERBELOR
PREFIXALE ASPECTUALE DIN LIMBA RUSĂ
(STUDIU CONTRASTIV)**

**621.01 LINGVISTICĂ GENERALĂ, FILOSOFIA LIMBAJULUI,
PSIHOLINGVISTICĂ, LINGVISTICĂ INFORMATIZATĂ**

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

CHIȘINĂU, 2019

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Lingvistică Română și Știință Literară,
Facultatea de Litere, Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific:

OGLINDĂ Emilia, doctor în filologie, conferențiar universitar

CIOBANU Anatol, dr. hab., prof. univ., m.c. al AȘM
--

Referenți oficiali:

SAVIN Angela, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar, profesor universitar ad-interim Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al MECC;

PĂDURARU Galina, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”.

Componența Consiliului Științific Specializat:

MOLEA Viorica, președinte al CȘS, doctor habilitat în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

GHERASIM Alexandra, secretar al CȘS, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

CONSTANTINOVICI Elena, membru al CȘS, doctor habilitat în filologie, profesor universitar, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al MECC;

ȘARȘOV Tatiana, membru al CȘS, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova;

GURANDA Elvira, membru al CȘS, doctor în filologie, lector universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Susținerea va avea loc la **9 octombrie 2019, ora 14.00**, în ședința Consiliului Științific Specializat D 621.01-108, din cadrul Universității de Stat din Moldova, blocul I, sala 5, str. M. Kogălniceanu, 65, MD-2009, mun. Chișinău, Republica Moldova.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web www.cnaa.md.
Autoreferatul a fost expediat la data de 6 septembrie 2019.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,

GHERASIM Alexandra, doctor în filologie, conferențiar universitar _____

Conducător științific,

OGLINDĂ Emilia, doctor în filologie, conferențiar universitar _____

Autor,

SOBOL Aliona _____

© Sobol Aliona, 2019

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei investigate este condiționată de existența unor probleme teoretice și practice neelucidate, privind atât structura echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă, cât și procedeele de traducere a unor asemenea lexeme verbale. Totodată, este justificată și de realitatea lingvistică din Republica Moldova, care se manifestă în continuare printr-un bilingvism român-rus. Comunicarea bilingvă, ce are loc intens în diverse domenii ale vieții, reclamă traducerea, din limba rusă în limba română și invers, a unor texte din diferite stiluri funcționale ale limbii.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

La sfârșitul secolului al XX-lea, a început să se contureze în slavistică un compartiment nou al gramaticii, aspectologia. Obiectul de studiu al aspectologiei îl constituie sfera aspectualității, o categorie funcțional-semantică, al cărei conținut scoate în relief caracterul evoluării acțiunii. Categoria aspectului verbal, nucleul morfologic al aspectualității, este fondată pe opoziția perfectiv/imperfectiv și ocupă un loc central în sistemul gramatical al verbului, îndeosebi al celui slav.

Aspectualitatea cuprinde și categoria lexicală Aktionsart (cunoscută în literatura de specialitate și ca: *mod al acțiunii, aspect lexical, aspect obiectiv, mod al procesului* etc.), ce înglobează grupuri semantice de verbe și, parțial, de formare a cuvintelor, demarcate pe baza comunității tipului de desfășurare a acțiunii. Pentru a indica multiple tipuri de Aktionsart, limba rusă dispune, de obicei, de morfeme afixale, iar limba română – de mijloace lexicale. Diferența se explică prin deosebiri structurale ale limbilor: tipul sintetic al limbii ruse și analitico-sintetic al celei române.

Demersul științific întreprins se înscrie în tendințele de dezvoltare a cercetărilor de gramatică contrastivă a limbilor rusă și română, a investigărilor aspectologice, în special, a celor de exprimare a categoriei funcțional-semantice a aspectualității în limba română, inclusiv a categoriei Aktionsart. Baza teoretico-științifică a lucrării vizează teorii și concepte din aspectologie, traductologie, discutate într-o serie de lucrări importante, ce aparțin unor notorietăți din lingvistica rusă, românească, engleză: I.S. Maslov, A.V. Bondarko, L.L. Bulanin, N.S. Avilova, M.A. Șeleakin, A. Ciobanu, A. Savin-Zgardan, I. Condrea, E. Constantinovici, C. Cemârtan, R.T. Bell, B. Comrie, J. Lyons ș.a.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul îl constituie elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixe uzuale (*воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, no-, nod-, ну-, по-*), ce dezvăluie caracterul desfășurării acțiunii; identificarea celor mai frecvente procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă; sistematizarea mijloacelor de redare a aspectualității în limba română. **Obiectivele** sunt: evidențierea semnificațiilor aspectuale ale verbelor prefixale din limba rusă; delimitarea modalităților de exprimare, în limba română, a acestor

semnificații; reliefarea diferențelor și a similitudinilor de esență structurală a tipurilor de Aktionsart în limbile rusă și română; stabilirea modelelor structurale, specifice echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă.

Ipoteza de cercetare poate fi formulată astfel: deși prefixarea nu este la fel de productivă în limbile slave și romanice, fenomen cauzat de diferențele de ordin structural ale acestora, limba română posedă multiple mijloace (cele mai multe fiind lexicale) de marcarea semnificațiilor pe care verbele din limba rusă le au datorită atașării prefixelor, redând, de cele mai multe ori, analitic tipurile de Aktionsart exprimate sintetic în limba rusă.

Metodologia cercetării științifice este determinată atât de orientarea teoretică, cât și de cea aplicativă a studiului. La analiza și interpretarea postulatelor teoretice și a materialului faptic, am apelat la metoda confruntativ-contrastivă, procedeul de analiză contrastivă unidirecțională (limba rusă → limba română); metoda descriptivă, utilizată la prezentarea unor concepte; metoda analizei distribuționale; observația, ce a preconizat operația de selecție și de interpretare primară a fenomenelor din limbile rusă și română; metoda statistică.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării efectuate și a rezultatelor obținute constau în elaborarea unui studiu contrastiv multiaspectual (semantic, lexico-gramatical, structural) al echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă; stabilirea procedeelelor de traducere a acestor verbe în limba română, inclusiv în operele artistice; sistematizarea mijloacelor de denotare a aspectualității în limba română.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale și structurale ale echivalentelor românești, permițând aplicarea rezultatelor obținute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

Semnificația teoretică a lucrării consistă în aprofundarea cercetării contrastive a limbilor rusă și română privind sfera aspectualității; în stabilirea particularităților de ordin semantic, gramatical și structural, proprii echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă; în analiza materialelor științifice, ce abordează tema aspectualității; în sistematizarea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în posibilitatea aplicării rezultatelor investigației la pregătirea filologilor, în cadrul cursurilor de lingvistică contrastivă și tipologie lingvistică. Acest studiu poate fi util atât în procesul de predare a limbii ruse locutorilor de limbă română și viceversa, cât și în practica de traducere din limba rusă în română și invers. Rezultatele obținute în cadrul

studiului pot fi folosite și în cercetarea ulterioară a caracterului funcționării Aktionsartului în limbile rusă și română.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Limba română redă analitic tipurile de Aktionsart, exprimate sintetic în limba rusă, dispunând, de obicei, de mijloace lexicale (adverbe, locuțiuni adverbiale, prepoziții etc.), iar limbile slave, inclusiv limba rusă, de cele mai multe ori, de morfeme afixale. Există, totodată, și unele similitudini (izomorfismul mijloacelor de expresie) ale Aktionsartului în limbile rusă și română: tipuri ale categoriei în discuție denotate sintetic în limba română.

2. Valorile celor zece prefixe din componența lexemelor verbale din limba rusă sunt exprimate, în limba română, prin circa 261 de elemente structurale. Verbelor din limba rusă, formate cu un anumit prefix, le sunt caracteristice de la opt la 61 de mijloace de expresie în limba română.

3. Natura morfologică variată a termenilor componenți implică diversitatea modelelor structurale (de la opt la 21 de formule pentru echivalentele românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu un anumit prefix). În total, delimităm 53 de modele structurale, în cea mai mare parte – bimembre.

4. Studiul contrastiv al textelor literare în limba rusă și al versiunilor românești ale acestora reliefează câteva procedee de traducere a verbelor prefixale aspectuale din limba rusă: *perifraza*, *accentuarea*, *amplificarea* (varietate a *transpunerii/transpoziției*), *modularea*, *sinonimia*, *antonimia*.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele demersului științific pot fi incluse într-un curs de gramatică contrastivă a limbilor rusă și română pentru studenții facultăților de Litere ale unor instituții de învățământ superior din țară.

Aprobarea rezultatelor științifice constă în prezentarea principalelor teze ale lucrării în comunicările științifice din cadrul a 22 de manifestări științifice naționale și internaționale.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele investigațiilor și-au găsit reflectare într-un suport de curs [9], 15 articole și șapte teze ale comunicărilor. Unele articole au fost publicate în reviste de profil: *Studia Universitatis Moldaviae* (seria Științe umanistice), *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova* (seria Științe umanistice), *Philologia* și în *Limba română*, celelalte articole și rezumate ale comunicărilor – în culegeri ale conferințelor științifice cu statut național și internațional.

Volumul și structura tezei. Studiul este constituit din introducere, trei capitole, subcapitole, inclusiv concluziile la finele fiecărui capitol, lista de bibliografie din 193 de titluri, concluzii generale și recomandări, trei anexe și 150 de pagini ale textului de bază.

Cuvintele-cheie: Aktionsart, aspect verbal, aspectualitate, echivalent, limba română, limba rusă, model structural, prefix, procedee de traducere, tipologie, traducere, verb prefixal.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul 1. Conceptul de aspectualitate în viziunea lingviștilor. O contribuție substanțială la dezvoltarea domeniului aspectologiei au avut-o slaviștii S. Agrell, Iu.S. Maslov, A.V. Bondarko, L.L. Bulanin, N.S. Avilova, M.A. Șeleakin ș.a. Lingvistul A.V. Bondarko relevă următoarele elemente primordiale ale aspectualității: categoria gramaticală a aspectului verbal; îmbinările cu verbe aspectuale (cu valoare incoativă, durativă și finitivă) și alte construcții analitice; diverse mijloace sintactice cu funcții aspectuale suplimentare; modul acțiunii (Aktionsart); opoziția dintre lexemele verbale limitative/nonlimitative (terminative/aterminative) și dintre valorile verbale; indici lexicali circumstanțiali; variate mijloace asociate ale unui context aspectual [16, p. 76] etc.

Primul savant care a demarcat noțiunea de Aktionsart de cea a aspectului verbal a fost S. Agrell. Studiind verbele prefixale ale limbii poloneze, a căror variantă tradusă nu se deosebea de traducerea temelor de la care derivau, savantul a observat că prefixele (numite *Aktionsartbildend*) nu imprimă verbelor o nouă valoare esențială, ci doar indică modul de evoluție a acțiunii. S. Agrell definește categoria Aktionsart drept „funcții semantice ale verbelor prefixale, ale unor verbe neprefixale, ale construcțiilor sufixale, care precizează cum se desfășoară acțiunea, denotă modul de realizare a ei” [15, p. 36]. În opinia lui I.S. Maslov, Aktionsartul constituie niște „particularități comune... ale sensului lexical al unor verbe, ce se referă la desfășurarea în timp a acțiunii acestor verbe și se manifestă prin trăsăturile comune ale funcționării lor în limbă, anume din punctul de vedere al activității derivaționale, al aspectului verbal și al utilizării sintactice” [19, p. 31].

În tradiția lingvistică românească, pentru termenul *Aktionsart* au fost în uz mai multe corespondente: *durata în timp, durata acțiunii* [apud 11, p. 60]; *mod/modalitate/tip/gen de acțiune* [10, p. 54], *aspecte lexicale* (după I. Evseev), *mod al acțiunii* [12, p. 54]. Pentru a reda variate tipuri de Aktionsart, limba română posedă, preponderent, mijloace lexicale, iar cea rusă – morfeme afixale. Procedul prefixării în limba română, în comparație cu limba rusă, nu este la fel de frecvent. Totuși, în ultimele decenii, lingviștii remarcă o creștere cantitativă a lexemelor prefixale, întrebuințate „mai ales în limbajele cultivate sau specializate și în presă” [2, p. 378].

Categoria Aktionsart este în strânsă legătură cu cea a aspectului verbal, în special, când analizăm verbele din limbile slave, întrucât orice verb din aceste idiomuri poate fi identificat, în funcție de aspectul verbal, ca perfectiv sau imperfectiv. Susținând opinia lui Iu.S. Maslov, putem menționa că aspectul verbal este „o categorie pur gramaticală, nu una lexico-gramaticală sau de formare a cuvintelor” [20, p. 3]. În accepția aspectologilor A.V. Bondarko și L.L. Bulanin, aspectul verbal scoate în relief deosebiri în modul de prezentare a desfășurării acțiunii, fiind actualizat

printr-un sistem de forme gramaticale opozitive de *perfectiv-imperfectiv* (*обработать – обрабатывать*) sau în opoziția unor verbe diferite (*посудеть/судеть*) [17, p. 11].

Urmărind fenomenul aspectualității în plan diacronic, semnalăm că, în viziunea unor lingviști, aspectul verbal este o categorie mai veche decât categoria timpului. Sistemul verbal latinesc este considerat unul aspectual-temporal. C. Cemârtan afirmă că limbile romanice au moștenit din limba latină „nu numai lexicul, dar și structura ei gramaticală, categoriile gramaticale, inclusiv cea a aspectului.” [3, p. 69].

Aspectualitatea este redată, datorită influenței slave, și la nivel dialectal. Fiind vorbite în diverse spații ale Peninsulei Balcanice, dialectele au cumulat unele caracteristici distinctive. Putem vorbi, în special, despre o înrâurire, la nivel gramatical și lexical, asupra limbii române a limbilor bulgară, macedoneană, croată, sârbă. În consecință, influența croată asupra aromânei și a istroromânei, cea, preponderent, bulgară asupra meglenoromânei, sârbă asupra subdialectului bănățean au condiționat pătrunderea, în aceste idiomuri, a anumitor prefixe (*du-/do-, pri-, na-/nă-/ne-, o-/ob-, po-, pre-, ras-/res-, s-/z-, za-/ze-* etc.), ce contribuie la exprimarea multor tipuri de Aktionsart.

Capitolul 2. Analiza lexico-gramaticală a echivalentelor românești ale unor verbe prefixale din limba rusă. Prefixele, de obicei, precizează acțiunea, denotată de verbul la care sunt adăugate, din diverse perspective sau pot modifica complet sensul verbului. În studiul nostru, examinăm acele verbe care nu și-au schimbat totalmente semnificația, datorită prefixării, ci doar reliefează modul de realizare a acțiunii. Referindu-se la prefixarea verbală, Z. Skoumalova subliniază că, la analiza unui derivat prefixal, trebuie să se ia în calcul doi termeni: *valența temelor* și *valența prefixelor*. Prin *valența temelor* se are în vedere capacitatea temelor verbale de a se îmbina cu anumite prefixe, iar prin *valența prefixelor* se sugerează potențialul acestora de a se asocia cu un anumit număr de teme verbale [apud 18, p. 92-93]. Efectuând analiza semantică a verbelor prefixale din limba rusă, remarcăm valența joasă a unor prefixe, cum ar fi *воз-/вос-, за-, от-, по-*, iar verbele formate cu asemenea afixe exprimă puține tipuri de Aktionsart și, dimpotrivă, polisemantismul unor prefixe, printre care *по-, под-, про-, пере-*, generează multiple tipuri de Aktionsart.

Am atestat următoarele tipuri ale categoriei în discuție: 1. **Aktionsart incoativ**, ce indică începutul acțiunii cu o trecere treptată într-o stare anumită (specific pentru verbele derivate cu *воз-/вос-, за-, от-, по-*); 2. **cumulativ (sativ)**, ce relevă o acțiune suplimentară, de adăugare, sporire (*до-, на-, под-, при-*); 3. **iterativ**, ce evidențiază reluarea în timp a acțiunii (*воз-/вос-, до-, на-, пере-, по-*); 4. **finitiv**, ce semnifică o acțiune terminată sau de adăugare la ceva (*до-, от-, по-*); 5. **finitiv-negativ**, cu sensul de aducere a acțiunii până la un rezultat negativ (*до-*); 6. **intensiv**, ce redă o

acțiune, stare ieșită din limitele obișnuitului sau permisului, care, uneori, poate duce la o stare de epuizare a subiectului (*воз-/вос-, за-, на-, от-, непе-, но-, про-*); 7. **excesiv-durativ** sau **intensiv-durativ**, ce marchează o manifestare excesivă a duratei sau (mai rar) a intensității unei acțiuni monosecvențiale (*за-*); 8. **intensiv-rezultativ**, ce posedă sensul de plinătate a acțiunii și epuizare a rezultatului acțiunii (*до-*); 9. **orientat**, cu semnificația de acțiune motorică îndreptată spre o anumită direcție (*до-, на-, от-, непе-, под-, при-, про-*); 10. **neorientat**, cu valoarea de acțiune motorică, ce nu este îndreptată spre o anumită direcție, care se desfășoară o perioadă de timp (*непе-, но-, под-*); 11. **atenuativ**, ce are semnificația de acțiune atenuată, micșorată din plinitudinea sa (*от-, непе-, но-, под-, при-*); 12. **intermitent-atenuativ**, cu sensul de acțiune atenuată, ce se derulează cu întreruperi (*но-, под-*); 13. **durativ-atenuativ**, ce exprimă o acțiune durativă și, totodată, atenuată (*на-, при-*); 14. **limitativ**, ce are valoarea de acțiune limitată în timp și în deplinătatea desfășurării (*но-, при-, про-*); 15. **durativ-monosecvențial**, ce include lexemele verbale cu semnificația de acțiuni de producere a sunetelor (*про-*); 16. **durativ-amplificativ**, ce denotă sensul de acțiune adusă până la rezultatul dorit, depunând, timp îndelungat, efort intensiv (*до-*); 17. **amplificativ**, cu semnificația de acțiune ajunsă la o putere, intensitate deosebită (*на-, под-, при-, про-*); 18. **distributiv**, ce are sensul de ansamblu de acțiuni care se extind asupra unui șir de obiecte sau provin de la un șir de subiecte (*непе-, но-, про-*); 19. **reciproc**, ce indică acțiuni realizate reciproc (*непе-*); 20. **prospectiv**, cu sensul de acțiune al cărei rezultat se referă la viitor (*за-*).

Astfel, prefixul *но-* exprimă cele mai multe tipuri de Aktionsart (nouă), după care urmează, în ordine descrescătoare: *непе-* și *до-* (câte șapte), *на-, под-, при-* și *про-* (câte șase), *от-* (cinci), *за-* (patru), *воз-/вос-* (trei). Analiza lexico-gramaticală a echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă dovedește că, în componența acestor echivalente, intră diverși termeni.

În ceea ce privește prefixul *до-*, 148 de verbe prefixale atestate obțin o nuanță suplimentară de sens, datorită adăugării acestuia. Prefixul *до-* contribuie la redarea semnificației de acțiune încetată, proprie unui Aktionsart finitiv. La constituirea echivalentelor românești, participă verbe aspectuale: **a termina**, **a sfârși**, **a înceta**, **a isprăvi**: *договорить*, pf. – 1. **a termina** înarmările. 2. a înarma suplimentar [25, p. 295]; expresii: **a duce până la capăt**, **a duce la bun sfârșit**: *достроить*, pf. – a isprăvi de construit, a termina de clădit, **a duce la bun sfârșit** o construcție [25, p. 310].

Aspectologii au evidențiat o varietate a categoriei Aktionsart, numită Aktionsart durativ-amplificativ, specifică verbelor prefixale cu *до-* și morfemul *-ся*, cum ar fi verbul *дозвониться*. Sensul pe care prefixul *до-* i-l atribuie verbului *дозвониться* sau altor lexeme verbale de acest tip este redat în limba română, de obicei, prin subordonate temporale: **până răspunde**

cineva, până să iasă cineva, până va fi auzit, până ți se va deschide: *дозвониться*, pf. – a suna **până răspunde cineva** [25, p. 297].

Totodată, există o serie de verbe, derivate cu prefixul *до-* și afixul *-ся*, de tipul *доиграться*, care, fiind succedate de prepoziția *до* și substantive în genitiv, denotă o acțiune îndelungată, dar cu urmări negative pentru subiect, ce se referă la tipul de Aktionsart finitiv-negativ. În structura echivalentelor românești ale unor asemenea verbe, relevăm adverbe, locuțiuni adverbiale, expresii. De exemplu: expresia **a o păți** cu semnificația de „a avea neplăceri, a intra într-un bucluc; a da peste o belea” [7, p. 767]: *допрыгаться*, pf. – 1. **a o păți** (sărind) [25, p. 306].

După cum afirmă cercetătorii, unele verbe prefixale cu *до-* se încadrează în Aktionsart intensiv-rezultativ, exprimând sensul de plenitudine a acțiunii și epuizare a rezultatului ei [23, p. 596]. În componența echivalentelor românești, raportate la Aktionsart intensiv-rezultativ, intră numeroase locuțiuni adverbiale: de mod (**în voie, cu greu, cu desăvârșire, de tot, până la deteriorare, până la distrugere**): *доломать*, pf. – a strica **de tot**, a termina de stricat, a strica până la capăt [25, p. 302]; cantitative (**într-o anumită măsură, până la capăt, până la sfârșit, până la fund**): *донуть*, pf. – a bea **până la fund**, a bea **tot** (paharul), a bea **până la sfârșit** [25, p. 305]; de durată (**până la consecințe neplăcute, până la istovire totală, până la ultimul grad de uzură**): *доносить*, pf. – a purta (o îmbrăcăminte) **până la ultimul grad de uzură, până se face ferfeniță**; a uza complet [25, p. 304]. Constatăm și prezența unor adverbe de mod: **bine, complet, amănunțit**: *догнуть*, pf. – a putezi **complet** [25, p. 296]; a unor adjective adverbializate: **definitiv, adânc, suplimentar**: *додумать*, pf. – a cugeta **adânc**, a chibzui (**tot, amănunțit**) [25, p. 296].

Unele derivate verbale cu prefixul *до-* indică o acțiune suplimentară, de adăugare, sporire, ce se include, în opinia lingvistei A. Savin-Zgardan, în Aktionsart cumulativ [11, p. 67]. În limba română, semnificația este reliefată prin intermediul adverbilor, semiadverbilor, adjectivelor adverbializate: *допечатать*, pf. – 2. a **mai** imprima **încă** (o cantitate), a imprima **suplimentar** [25, p. 305].

Menționăm, printre echivalentele românești ale verbelor examinate, un lexem verbal, constituit cu prefixul iterativ **re-**, care participă la formarea unor verbe, clasificate la Aktionsart iterativ: *довесить*, pf. – 1. a **recântări** (pentru a adăuga cantitatea lipsă) [25, p. 294]. În ansamblu, pentru prefixul *до-* am stabilit 48 de posibilități de redare, în limba română, a sensurilor pe care lexemele verbale din limba rusă le obțin, ca rezultat al atașării acestuia.

În cercetarea noastră, am stabilit și 293 de verbe care, prin intermediul prefixului **за-**, exprimă nuanțe suplimentare de sens. Mai frecvent este cel incoativ, denotat în limba română prin verbele aspectuale **a începe, a (se/o) porni, a se pune pe, a izbucni, a se apuca de, a fi cuprins de, a**

termina, ce se îmbină frecvent cu lexeme verbale la infinitiv, conjunctiv sau supin: *завопить*, pf. – a începe a striga, a țipa, **a se porni pe** urlat [26, p. 372] și cu substantive temporale: *занеть*², pf. – **a începe** un cântec, a intona [26, p. 404]. Uneori, nuanța incoativă a verbelor din limba rusă, formate cu *за-*, este redată, în limba română, prin locuțiuni verbale: **a da în clocot, a cădea bolnav, a intra în grevă**: *закипеть*, pf. – 1. a începe a fierbe/a da în fiert/**a da în clocot** [25, p. 363].

Aspectologul rus M.A. Șeleakin repartizează verbele reflexive cu afixul *за-* la Aktionsart excesiv-durativ („чрезмерно-длительный”) [24, p. 70]. În limba română, asemenea sens este evidențiat prin diverse adverbe: **prea, tare, îndelung, abuziv**: *застояться*, pf. – 3. a se opri **îndelung** [26, p. 417]; locuțiuni adverbiale de mod: **cu admirație, cu nerușinare, cu mare plăcere**; expresii: **a nu-și (mai) lua ochii, mult și bine, a se lua cu vorba, a se lua cu joaca, multe și nevrute, exces de zel, a ridica în slăvi, a se umfla în pene**: *засмотреться*, pf. – a se uita **îndelung**, a se uita **cu admirație, a nu-și mai lua ochii** [25, p. 390] etc.

În structura echivalentelor românești ale verbelor prefixale cu *за-*, ce marchează o acțiune intensivă, remarcăm adverbe de mod la diferite grade de comparație: **rău, tare, abuziv, mai adânc, mai mult, prea mult, prea tare**: *заласкать*, pf. – a dezmierda **prea mult**; a obosi/a copleși cu dezmierdările [25, p. 370]; locuțiuni adverbiale de mod: **cu insistență, în mod stăruitor, cu ridicata, cu toptanul, până la istovire, cu foc**: *закупить*, pf. – 1. a cumpăra, a achiziționa (de obicei, **cu ridicata, cu toptanul**) [25, p. 369]; cantitative: **în plus, peste măsură, în mod excesiv**: *забюрократизировать*, pf./ipf. – a birocratiza **în mod excesiv** [25, p. 345]; locuțiuni verbale: **a copleși cu laude/cu daruri/cu dezmierdările**: *задарить*, pf. – **a copleși cu daruri** [25, p. 355].

Datorită prefixului *за-*, unele verbe din limba rusă exprimă sensul de acțiune al cărei rezultat se referă la viitor, încadrată în Aktionsart prospectiv: *заготовить*, pf. – a pregăti **din timp**, a prepara, a se aproviziona [25, p. 354]. În ansamblu, am identificat, în componența echivalentelor românești ale verbelor prefixale cu *за-*, 55 de elemente structurale.

Am atestat 131 de verbe ce au o nuanță suplimentară de sens, în urma atașării prefixului *на-*. Tipul de acțiune proprie pentru Aktionsart orientat poate fi relevat în limba română prin intermediul unor adverbe, prepoziții, ce indică un raport spațial: *напаять*, pf. – 1. a suda **deasupra** [26, p. 697].

Aktionsart cumulativ este dezvăluit prin numeroase structuri, ce conțin substantive, adjective, pronume nehotărâte, adjective pronominale nehotărâte: *надолжать*, pf. – a face **multe** datorii [25, p. 640]; adverbe, locuțiuni adverbiale cantitative: **o/în cantitate mare, o cantitate oarecare, în cantități mari/suficiente, peste măsură, în/într-un număr mare, destul de mult**: *напридумать*, pf., fam. – a inventa **o mulțime** de lucruri [25, p. 659]; expresia **a ridica în slava cerului**: *нахвалить*,

pf. – a lăuda **prea mult, a ridica în slava cerului, a copleși cu laude** [25, p. 676].

O serie de verbe reflexive cu prefixul *на-* denotă, după cum susține N.S. Avilova, sensul de acțiune ce ține de Aktionsart intensiv [14, p. 265]. În limba română, le corespund echivalente ce cuprind, de obicei, locuțiuni adverbiale de mod: **cu poftă, în voie, din cale afară, cu nesaț, pe/până la săturate, cu toată greutatea**: *нахвастаться*, pf. – 1. a se lăuda prea mult, a se fâli **din cale afară** [25, p. 676]; de durată: **câtva timp, mult timp, (un) timp (mai) îndelungat, destul timp**: *наголодаться*, pf. – a flămânzi **timp îndelungat**, a suferi de foame [25, p. 636]; cantitative: **în cantități suficiente, peste măsură**: *нахвалиться*, pf. – 1. a se lăuda prea mult, a se fâli **peste măsură** [25, p. 676]; expresii: **a ridica în slava cerului, cât poștești, cât îți poștește sufletul, a nu mai putea de, a-și ușura inima**: *нарадоваться*, pf. – a se bucura mult, **a nu mai putea de** bucurie [25, p. 661].

Unele verbe cu prefixul *на-* semnifică o acțiune specifică tipului de Aktionsart amplificativ: *насластить*, pf. – a îndulci **tare**, a face **foarte** dulce [26, p. 708]; Aktionsart iterativ: *напринимать*, pf., fam. – a primi, a lua (**de mai multe ori**) [25, p. 659] sau durativ-atenuativ: *насвистывать*, ipf. – 2. a fluiera (**încet**), a șuiera (**încet**) [25, p. 659]. Semnificațiile pe care le obțin verbele din limba rusă, datorită prefixului *на-*, sunt scoase în relief, în limba română, prin 54 de modalități.

Analizând 105 verbe prefixale cu *ом-*, constatăm că acestea au, frecvent, sensul de acțiune terminată, proprie unui Aktionsart finitiv. Echivalentele lor românești conțin verbele aspectuale **a termina, a înceta, a sfârși, a isprăvi**: *отзвонить*, pf. – 1. **a înceta** să sune, **a termina** de sunat [25, p. 839]. Echivalentele unor verbe cu sensul de acțiune motorică, îndreptată spre o anumită direcție, clasificată la Aktionsart orientat, includ, de cele mai multe ori, adverbe sau locuțiuni adverbiale de loc: **îndărăt, înapoi, într-o parte, la o parte, într-un alt loc**: *отпрыгнуть*, pf. – a sări **înapoi**, a sări **într-o parte** [25, p. 854]; verbe derivate cu prefixele **re-, trans-**: *отсадить*, pf. – 1. a așeza **într-un alt loc**, a despărți; 2. a răsădi, a **transplanta** [25, p. 858].

Atașat la verbe aspectuale, prefixul *ом-* le imprimă și semnificația de acțiune ce se referă la Aktionsart intensiv, care este denotată în limba română prin câteva mijloace: adverbul **bine**, locuțiunea adverbială de mod **de tot**: *откормить*, pf. – 1. a îngriși, a hrăni **bine** [25, p. 842].

Când au semnificația de acțiune caracteristică pentru Aktionsart atenuativ, verbele prefixale cu *ом-* echivalează, în limba română, cu sintagme formate dintr-un adverb cantitativ sau locuțiuni adverbiale: **o parte dintr-o cantitate de lichid, o înghițitură, câte o înghițitură, câte puțin**: *отхлебнуть*, pf. – a bea **câte puțin**, a sorbi **câte o înghițitură** [25, p. 864]. În limba română, am identificat, în total, 24 de mijloace ce redau valorile verbelor din limba rusă, atribuite de afixul *ом-*.

Polisemantismul prefixului *непе-* implică multiple semnificații ale verbelor derivate cu acesta,

exprimate, în limba română, prin 61 de mijloace. Echivalentele românești ale verbelor aspectuale cu sens iterativ conțin locuțiuni adverbiale ce indică frecvența: **din nou, încă o dată, în câteva reprize, în mai multe rânduri**: *перемерить*, pf. – a măsură **din nou**, a măsură **încă o dată** [26, p. 967]; verbe derivate cu prefixele **re-**, **pre-**: *переделать*, pf. – 1. a **preface**, a **reface** [25, p. 905].

Unele verbe prefixale cu *неpe-* dezvăluie diverse schimbări în ceea ce privește modul de desfășurare sau de direcționare a acțiunii, înscriindu-se în Aktionsart neorientat. Echivalentele românești ale acestora conțin adverbe, pronume și adjective nehotărâte: **altei, altuia**; locuțiuni adverbiale de loc: **în altă parte, dintr-un loc în altul**: *неповерить*, pf. – a încredința **altuia** o sarcină primită [25, p. 905]. Mai rar, verbele prefixale cu *неpe-* pot semnifica o acțiune atribuită unui Aktionsart atenuativ, cărora, în limba română, le corespund adverbe și locuțiuni adverbiale: **intermitent, câte puțin**: *перенасть*, pf., pop. – 1. a scădea (**câte puțin, intermitent**) [26, p. 971].

Tipul de acțiune ce ține de Aktionsart intensiv este exprimat, în limba română, prin intermediul unor adverbe de mod și cantitative la toate gradele de comparație: **complet, puternic, profund, mai tare (decât altul/toți), mai mult (decât alții/toți), mai departe (decât trebuie), prea tare, prea mult, prea scump**: *перегорчить*, pf. (fam.) – a pipera **prea mult, puternic/excesiv** [25, p. 903]; locuțiuni adverbiale: **cu totul, de tot, în întregime, de-a curmezișul, până la piele, în două**: *перекопать*, pf. – 2. a săpa **în întregime**, a săpa **peste tot** [26, p. 963]; verbe cu prefixele **răs-**, **supra-**: *перегрузить*, pf. – 2. a **supraîncărca** [26, p. 963].

Verbele din limba rusă, formate cu prefixul *неpe-*, marchează acțiuni caracteristice unui Aktionsart distributiv, iar echivalentele românești cuprind locuțiuni verbale, pronume și adjective pronominale nehotărâte, însoțite de prepoziții: **multe, toate, pe/cu toți, pe/cu mulți, alte, altei**: *перезнакомить*, pf. – a face cuiva cunoștință (**cu mulți, cu toți**) [26, p. 961].

Prefixul *неpe-*, atașat unor lexeme verbale reflexive din limba rusă, le atribuie și valoarea de reciprocitate, iar acțiunea este proprie unui Aktionsart reciproc. Echivalentele românești ale unor asemenea verbe au în componența lor adverbe și pronume nehotărâte: *передразниться*, pf. (fam.) – a se imita, a se strâmba, a se maimuțări **reciproc/unul pe altul** [25, p. 906].

Polisemantismul prefixului *no-* condiționează repartizarea verbelor derivate cu acesta în câteva tipuri de Aktionsart. Din numărul total de 45 de termeni atestați ai echivalentelor românești, întâietatea o dețin adverbele și locuțiunile adverbiale. Tipul atenuativ este reliefat, în limba română, prin adverbe de mod sau cantitative: *подвинуться*, pf. – 1. a se mișca **puțin**, a se urni [26, p. 1043]. O varietate a tipului de Aktionsart atenuativ este cel intermitent-atenuativ, la care se clasifică verbele imperfective cu sensul de acțiune ce se manifestă slab și decurge cu întreruperi. Echivalentele

românești ale acestor verbe includ adverbe de mod sau temporale aspectuale: **încet, câteodată** și locuțiuni adverbiale de mod: **fără grabă, câte puțin**; de frecvență: **din când în când, cu întreruperi**, de exemplu: *почитывать*, ipf., pop. – a citi (**câte puțin, din când în când**) [26, p. 1100].

Derivatele verbale cu sensul de acțiune limitată în timp se raportează la Aktionsart limitativ, iar echivalentele lor românești înglobează, de obicei, locuțiuni adverbiale de durată: **o clipă, câtva timp, un timp (anumit/oarecare)**: *посидеть*, pf. – a sta **câtva timp**, a zăbovi, a **mai rămâne puțin** [25, p. 1044].

Delimităm, în cadrul verbelor din limba rusă cu prefixul *no-*, și pe cele specifice unui Aktionsart iterativ, ale căror echivalente românești sunt constituite, de obicei, din locuțiuni adverbiale de frecvență: **din când în când, cu întreruperi, de mai multe ori, de câteva ori, de repetate ori**: *покивать*, pf. – a da, a clătina din cap **de mai multe ori** [25, p. 1008]. Tipul de acțiune ce se referă la Aktionsart intensiv este relevat în limba română prin intermediul unor adverbe: **tot, mult, complet**; locuțiuni adverbiale: **până-n temelii, de tot**: *погореть*, pf. – 2. a arde **până-n temelii**, a arde **complet** [26, p. 1014]. Sensul de acțiune ce aparține unui Aktionsart distributiv este redat prin pronume nehotărâte: *попрятать*, pf. – a ascunde **multe, pe mulți** [26, p. 1078], locuțiuni adverbiale de loc: **în (mai) multe locuri, peste tot**: *поколоть*¹, pf. – 1. pop. a împunge, a înțepa **în mai multe locuri** [25, p. 1009].

Cele 149 de verbe, atestate în dicționarele bilingve, ce au o nuanță suplimentară de sens, datorită atașării prefixului *nod-*, vizează câteva tipuri de Aktionsart, printre care cel cumulativ. Pentru a denota acest sens, limba română dispune de următoarele mijloace: adverbe: **mai, încă, suplimentar**: *подсолить*, pf. – a adăuga sare, a **mai pune sare** [25, p. 993]; locuțiuni adverbiale cantitative: **în plus, o cantitate suplimentară, încă o dată**: *подлить*, pf. – a turna **în plus**, a mai turna [26, p. 1028].

Pentru a exprima tipul de Aktionsart amplificativ, în limba română sunt utilizate adverbe la gradul pozitiv sau comparativ: **tare, mai tare, mai bine, mai aproape, mai mult**: *подкрутить*, pf. – a suci, a strânge, a înșuruba (**mai tare**) [25, p. 979]; prefixul **supra-** (cu valoare de intensitate): *подкормить*, pf. – a hrăni mai substanțial, a îmbunătăți hrana, a **supraalimenta** [25, p. 979] etc.

Prefixul *nod-* le imprimă verbelor din limba rusă și semnificația de acțiune ce ține de Aktionsart neorientat, dezvăluit în limba română de prepoziții: **sub, lângă**; adverbe: **împrejur, alături, dedesubt**: *подрыть*, pf. – a săpa (**împrejur, dedesubt**) [25, p. 991] sau Aktionsart orientat, marcat în limba română prin intermediul unor prepoziții sau locuțiuni adverbiale: *подползти*, pf. – a se târî (**până la**), a se apropia târâș [26, p. 1035].

Valoarea de acțiune ce se referă la Aktionsart atenuativ este redată, în limba română, de o

serie de adverbe: **puțin, ușor, superficial, încet, treptat**: *подкорректировать*, pf. (fam.) – a corecta **superficial** sau **suplimentar** [25, p. 979]; locuțiuni adverbiale de mod: **pe furiș, pe ascuns, la repezeală, în parte, în mod incomplet**: *подглядеть*, pf. – a se uita **pe furiș**, a pândi, a observa **pe furiș** [26, p. 1010]. Câteva verbe imperfective, formate cu prefixul *под-*, semnifică acțiuni caracteristice pentru Aktionsart intermitent-atenuativ. Echivalentele lor românești cuprind locuțiuni adverbiale de frecvență: **din timp în timp, din când în când**: *подкрикивать*, pf. (fam.) – a striga **din când în când** (în timpul efectuării unei acțiuni) [25, p. 979]. Am observat că verbelor din limba rusă, ce conțin prefixul *под-*, le corespund structuri românești, constituite din, cel puțin, 40 de elemente.

Din punct de vedere semantic, delimităm și câteva clase de verbe prefixale cu *про-*, ce caracterizează șase tipuri de Aktionsart. Sensul specific pentru Aktionsart orientat este dezvăluit în limba română prin intermediul unor prepoziții: **prin, pe lângă, între**: *проплыть*, pf. – a înota, a trece înot (o distanță); a străbate (navigând, plutind); a naviga (**pe lângă** ceva) [25, p. 1140].

Pentru a reliefa acțiuni ajunse la o putere, intensitate deosebită, uneori, extremă, ce țin de Aktionsart amplificativ, în echivalentele românești, sunt întrebuințate adverbe la gradul pozitiv: **bine, tare, îndeajuns, tot, mult**: *проперчить*, pf. – a pipera **tare** [25, p. 1139]; la gradul superlativ absolut: **prea mult, bine de tot**: *прозаседаться*, pf. (iron.) – a sta **prea mult** în ședință [25, p. 1128].

Unele verbe derivate cu prefixul *про-*, proprii pentru Aktionsart intensiv, au echivalente românești ce înglobează adverbe, locuțiuni adverbiale de mod: **complet, în întregime, de tot**: *прогореть*, pf. – 1. a arde, a se consuma **complet** [25, p. 1122]. Câteva verbe formate cu prefixul *про-* exprimă tipul de acțiune atribuită unui Aktionsart distributiv, iar echivalentele românești conțin, de obicei, locuțiuni adverbiale de loc: **peste tot, în mai multe locuri**; adjectivul pronominal nehotărât **multe**: *прошмонать*, pf. – a cârpi (**în mai multe locuri** sau **mai multe** obiecte) [25, p. 1158]. Aktionsart limitativ este redat, de obicei, în echivalentele românești, prin intermediul unor locuțiuni adverbiale de durată: **mai mult timp, puțin timp, un timp (oarecare), un anumit timp, câtva timp, câtăva vreme**: *просидеть*, pf. – 1. a șede, a sta, a rămâne undeva (**câtva timp**) [25, p. 1144].

S.I. Ojegov semnalează o categorie de verbe ce indică acțiuni singulare, executate într-un singur act și, totodată, durative, de exemplu, acțiuni de producere a sunetelor [21, p. 602]. Echivalentele românești ale verbelor ce marchează tipul de acțiune ce se încadrează în Aktionsart durativ-monosecvențial cuprind adverbe sau locuțiuni adverbiale de mod: **ușor, scurt, în grabă, la repezeală**: *порычать*, pf. – 1. a răcni, a rage, a mârâi (**scurt**) [25, p. 1143]. Astfel, în componența echivalentelor românești ale celor 200 de verbe, atestate în limba rusă, ce obțin o nuanță suplimentară de sens la atașarea prefixului *про-*, am identificat 32 de elemente structurale.

Studiind verbele cu **воз-/вос-**, am constatat că doar 15 lexeme verbale examinate obțin o nuanță suplimentară de sens, grație atașării prefixului menționat. Întrucât valența prefixului **воз-/вос-** este restrictivă, am remarcat, în limba română, puține (opt) modalități de redare a semnificațiilor, dezvăluite de verbele derivate cu prefixul respectiv. Echivalentele derivatelor cu afixul **воз-/вос-**, cu semantică incoativă, înglobează, de obicei, un verb incoativ, succedat de altul la infinitiv: **a începe, a prinde, a fi cuprins**: *воссиять*, pf. (înv.) – (**a începe**) a străluci, a scânteia, a lumina [25, p. 168]; expresia **a-și lua zborul**: *воспарить*, pf. (înv.) – a se înălța în zbor, **a-și lua zborul** [25, p. 167].

Prefixul **воз-/вос-** formează și verbe ce semnifică reluarea în timp a acțiunii, fiind caracteristice pentru Aktionsart iterativ. Echivalentele românești cuprind, în acest caz, locuțiunea adverbială cu valoare iterativă **din nou**: *воссоединиться*, pf. – a se uni **din nou**, a se reuni, a se realipi [25, p. 168]; verbe derivate cu prefixul iterativ **re-**: *возобновить*, pf. – 1. **a reînnoi**, **a reîncepe**, **a relua** [26, p. 156]. Verbele cu prefixul **воз-/вос-** servesc pentru a genera și lexeme verbale incluse în Aktionsart intensiv. Echivalentele românești includ, în ambianța vizată, adverbul cantitativ **mult** la gradele pozitiv și superlativ: *возжаждать*, pf. – a râvni **mult**, a dori **foarte mult** [25, p. 154].

În limba rusă contemporană, verbele derivate cu prefixul **при-** exprimă diverse semnificații, ce reliefează șase tipuri de Aktionsart. În limba română, acțiunea specifică unui Aktionsart orientat este evidențiată prin intermediul anumitor prepoziții: **spre, până la**: *привалить*, pf. – 1. a împinge, a rostogoli **spre...**, a propti [26, p. 1124]. Sensul de acumulare de acțiuni, obiecte sau capacități ale acestora, proprii unui Aktionsart cumulativ, este denotat prin adverbe, locuțiuni adverbiale: **în plus, pe deasupra**: *приплатить*, pf. – a mai plăti, a plăti **pe deasupra**, a plăti **în plus** [25, p. 1103] etc.

În opinia unor specialiști ([14, p. 265], [23, p. 596]), verbele aspectuale din limba rusă, derivate cu prefixul **при-**, redau și acțiuni raportate la Aktionsart atenuativ. Echivalentele românești ale acestor verbe includ, de obicei, adverbe: **ușor, încetșor, treptat, puțin**: *пригнуть*, pf. – a îndoi **puțin**, a încovoia, a apleca [26, p. 1127]; locuțiuni adverbiale: **câte puțin, cu înghițituri mici**: *прихлебывать*, ipf. – a sorbi **câte puțin**, a bea **cu înghițituri mici** [25, p. 1152]; prefixul **интре-**: *приоткрыть*, pf. – a **întredeschide**, a deschide puțin [25, p. 1102] etc.

Unele verbe imperfective cu prefixul **при-** exprimă o acțiune limitată în timp și în deplinătatea manifestării ei, înscriindu-se în Aktionsart limitativ. Echivalentele românești ale unor asemenea lexeme verbale sunt formate cu locuțiuni adverbiale, ce indică o durată limitată de timp: **pentru un timp (oarecare), pentru puțin timp, pentru un scurt timp, pentru o clipă**: *привстать*, pf. – a se ridica (puțin), a se scula (**pentru o clipă**) [25, p. 1090]. În total, remarcăm 23 de elemente în structura echivalentelor românești ale verbelor ce conțin prefixul **при-**.

Valorile redade de zece prefixe din componența lexemelor verbale din limba rusă, ce evidențiază caracterul desfășurării acțiunii, sunt exprimate în limba română prin intermediul a 261 de elemente. Analizând un corpus de circa 1250 de exemple, susținem că verbelor din limba rusă, derivate cu un anumit prefix, le pot corespunde de la 8 la 61 de mijloace de expresie în limba română. Cel mai bine reprezentat, din acest punct de vedere, este *nepe-* cu 61 de elemente, după care urmează: *za-* – 55, *na-* – 54, *do-* – 48, *no-* – 46, *nod-* – 40, *npo-* – 32, *om-* – 24, *npu-* – 23 și *voz-/voc-* – 8.

Cele mai frecvente elemente structurale sunt adverbele și locuțiunile adverbiale, îndeosebi cele de mod. Am atestat mai puține verbe aspectuale, pronume sau adjective pronominale nehotărâte, verbe prefixale, prepoziții, semiadverbe, adjective, substantive, expresii etc. Examinând distribuția modelelor rezultate, constatăm că cele mai numeroase sunt corespondentele verbelor prefixale cu prefixul *do-* (21). Echivalentele verbelor derivate cu prefixele *na-*, *no-*, *za-*, *om-* și *nepe-* se caracterizează printr-o diversitate medie: prefixele *na-* și *no-* cuprind 16 modele, *nepe-* – 15, prefixele *za-* și *om-* – câte 14, iar *nod-* – 12. Un număr redus de modele reprezintă echivalentele lexemelor verbale prefixale cu *npu-* – nouă, iar *voz-/voc-* și *npo-* – câte șapte. În total, în studiul nostru, delimităm 53 de modele structurale ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă.

Capitolul 3. Mijloace de exprimare a categoriei aspectualității în limbile rusă și română, din perspectiva conceptului de echivalență. Echivalența este unul dintre conceptele-cheie ale teoriei traducerii. R.T. Bell precizează că obiectivul fundamental al traducerii constă în a transforma un text scris într-o anumită limbă într-un text echivalent, scris în altă limbă, „păstrând, pe cât posibil, conținutul mesajului, caracteristicile formei și rolurile funcționale ale textului original” [1, p. 11]. Prin urmare, atât finalitățile traducerii, cât și esența acesteia se bazează pe conceptul de *echivalență*, ce semnifică, în sens larg, „relația de identitate dintre două unități de sens de limbi diferite și având aceeași sau aproape aceeași denotație și aceeași conotație” [9, p. 65].

Tipologia textelor influențează tipurile de traducere și, implicit, pe cele de echivalență. I. Condrea relevă, pe lângă *echivalența totală și parțială*, al treilea tip, din care fac parte așa-numitele *false echivalente* [4, p. 54]. Deși tipologia echivalenței variază, uneori, de la un teoretician la altul, majoritatea recunosc strânsa legătură între echivalențele de traducere și procedeele de traducere. Prin *procedeu de traducere (de transfer)* se are în vedere „orice modalitate folosită deliberat de traducător în momentul reflecției asupra TS [textului-sursă – n. n.] și al căutării unui echivalent.” [6, p. 150].

La traducerea verbelor prefixale din limba rusă în limba română, relevăm utilizarea anumitor procedee, cel mai productiv fiind considerat **perifraza**. Ca termen din domeniul teoriei traducerii, *perifraza* este „rezultatul unei amplificări ce rezidă în înlocuirea unui cuvânt din textul-sursă printr-un

grup de cuvinte sau printr-o expresie cu sens echivalent, în textul-țintă.” [6, p. 144]. *Perifraza verbală* este o construcție formată dintr-un lexem verbal și un verb modal sau aspectual. De exemplu:

„Она не **дослушала**...”[30, p.19],

„Nu-l mai **ascultă până la capăt**...”[28, p. 33].

Alt procedeu este **accentuarea**, definită de către L. Levițchi drept „orice mod posibil de subliniere, de scoatere în evidență a unei noțiuni, a unei idei, a unui sentiment, a unei atitudini etc., prin mijloacele limbii” [apud 6, p. 133]. Procedeu constă în evidențierea, în textul-țintă, a unui echivalent lexical cu seme denotative sau conotative suplimentare, în raport cu cel din textul-sursă:

„И уже горько **заплакала**...”[30, p. 31],

„Și, în cele din urmă, **plânse cu lacrimi amare**...”[28, p. 50].

Astfel, sememul *a plânge* conține deja semul *lacrimi*, de aceea apreciem construcția **plânse cu lacrimi amare** drept una pleonastică, la care, probabil, a recurs intenționat traducătorul, cu scopul de a reliefa starea emoțională a personajului feminin și pentru a intensifica impactul asupra receptorului.

Procedeu **transpoziției** rezidă în „redarea unui element din limba-sursă cu ajutorul unor elemente din limba-țintă, care sunt echivalente din punct de vedere semantic, însă nu și formal (de exemplu, datorită schimbărilor categoriei gramaticale)”[1, p. 88]. O varietate a transpoziției o constituie **amplificarea**, estimată drept „transpoziție specială, care constă în introducerea unei sintagme nominale sau verbale, pentru a traduce o prepoziție, un pronume sau un adverb interogativ, o locuțiune conjuncțională” etc. [8, p. 20]. În viziunea lui A. Chesterman, pe lângă transpoziție, mai există două strategii de traducere: schimbarea unității de traducere (unui lexem din limba-sursă îi corespunde, în limba-țintă, o expresie, propoziție și invers), schimbări în structura frazei (modificări în sintaxa frazei, în propozițiile subordonate) [apud 13, p. 57-58]. De exemplu:

„Петр Александрович **не договорил** и, совсем сконфузившись, хотел было уже выйти из комнаты.” [29, p. 32],

„...îi venea să intre în pământ de rușine și, **fără să-și mai încheie frază**, dădu să iasă pe ușă.” [27, p.71].

În echivalentul românesc, s-a produs schimbarea unității de traducere și a topicii. Un alt procedeu de traducere atestat este **modularea**, caracteristic pentru situațiile când sunt întrebuințate „partea în locul întregului, abstractul în locul concretului, conjugarea activă în locul celei pasive.”[6, p. 134]. În exemplul ce urmează, verbul, ce se referă la un proces (**задумался**), a fost substituit cu o sintagmă, ce denotă un rezultat (**nu prea se dumeri**).

„Дмитрий **задумался**, потому что ничего не мог припомнить, что бы такое ему обещал.” [29, p. 25],

„Dmitri **nu prea se dumeri**..., cu atât mai mult cu cât nu-și amintea să-i fi făcut vreo promisiune.” [27, p. 58].

Procedeul **sinonimiei** este, în opinia lui A. Chesterman, mijlocul la care recurge traducătorul, când folosește echivalentul cel mai apropiat, pentru a evita o repetiție [apud 13, p. 58]. De exemplu:

„...я последнее, о крещении-то Дидерота, сам сейчас **присочинил**, вот сию только минуточку, вот как рассказывал, а прежде никогда и в голову не приходило. Для пикантности **присочинил**.” [29, p. 31],

„Eu am ticluit-o de la un cap la altul, **am ticluit-o**...chiar acum, în momentul ăsta, până mai adineauri nici prin gând nu mi-ar fi trecut așa ceva. **Am născocit-o**... pentru ca discuția noastră să aibă mai mult haz.” [27, p. 69].

Alt procedeu de traducere este **antonimia**, apreciat de către Ia. Rețker drept înlocuirea unei noțiuni din textul original printr-o noțiune cu sens opus în textul tradus, operând anumite modificări în planul expresiei, pentru a păstra neschimbat planul conținutului [22, p. 54]. De exemplu:

„Он даже хотел рискнуть предупредить старца, сказать ему что-нибудь об этих могущих прибыть лицах, но подумал и **промолчал**.” [29, p. 25],

„Ar fi vrut chiar cu orice risc să-l prevină pe stareț, să-i atragă atenția asupra persoanelor care aveau să-l viziteze, dar... se răzgândi și **nu-i mai spuse nimic**.” [27, p. 56].

Verbului **промолчал** (*промолчать*, pf. – 1. a tăcea, a nu răspunde, a se eschiva de la răspuns. [25, p. 1136]), îi corespunde, în textul tradus, sintagma **nu-i mai spuse nimic**, ce include verbul cu sens opus **spuse**, însoțit de semiadverbul **nu** și pronumele negativ **nimic**.

Așadar, limba română dispune de multiple mijloace de exprimare a semnificațiilor aspectuale, pe care verbele din limba rusă le au datorită atașării prefixelor. **Mijloacele lexicale** cuprind adverbe și locuțiuni adverbiale, prepoziții, adjective pronominale nehotărâte etc. **Mijloacele semantice** reprezintă verbe sau locuțiuni verbale care, prin propria semantică, pot sugera diferite tipuri de Aktionsart. E. Constantinovici observă: „În limba română, noțiunea de timp intern se referă la posibilitatea de a caracteriza modul sau felul desfășurării acțiunii prin conținutul semantic al verbelor. Este vorba de verbe ca: *a aprinde – a arde, a adormi – a dormi, a căuta – a găsi*, etc.” [5, p. 392]. Astfel, verbele indică numeroase tipuri de acțiuni cu valoare incoativă (**a porni**), ingresivă (**a arunca**), durativă (**a arde**), momentană (**a se deștepta**) etc. Locuțiunile verbale românești, de asemenea, redau diverse acțiuni: iterative, statice, incoative, finitive, durative, orientate etc.

Mijloace morfologice ale aspectualității în limba română sunt considerate timpurile verbelor, întrucât, în paradigma verbală, opozițiile au, în primul rând, rol aspectual. Imperfectul exprimă, astfel, fie semnificația aspectului durativ, fie pe cea iterativă, deci este imperfectiv. Perfectul simplu, perfectul compus și mai-mult-ca-perfectul redau aspectul perfectiv. Presentul – atât aspectul durativ și imperfectiv, cât și pe cel momentan și perfectiv. **Mijloacele sintactice** se referă la formele verbale

alcătuite din verbe aspectuale și la repetiție. În funcție de structură, construcțiile repetitive marchează diverse valori semantice. Astfel, repetiția verbului indică, de cele mai multe ori, durata delimitată/nedelimitată sau intensitatea acțiunii. Din punctul de vedere al realizării lingvistice, cele mai frecvente tipuri de repetiție sunt cele *identice*, cele *modificate* fiind utilizate mai rar. **Mijloace morfematice** sunt unele prefixe, inclusiv *re-* și *răs-/răz-* (cu valoare iterativă), *a-* și *în-/îm-* (cu sens incoativ), *supra-* (cu valoare de intensitate), *trans-* (cu sens locativ) etc.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii 1. Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale și structurale ale echivalentelor românești, permițând aplicarea rezultatelor obținute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

2. Tema cercetării, vizând mai multe domenii: aspectologie, gramatică, traductologie, a solicitat precizarea conținutului unor concepte și termeni: pe cel al *aspectualității*, al categoriilor *aspect* și *Aktionsart*, al conceptului *echivalență* etc. Aderăm la opinia lui A.V. Bondarko [16], considerând aspectualitatea un câmp funcțional-semantic, constituit în baza interacțiunii unor mijloace lingvistice (morfologice, sintactice, derivaționale, lexico-gramaticale, lexicale și diverse îmbinări ale acestora), unite prin comunitatea funcțiilor semantice, ce țin de sfera relațiilor aspectuale, relații a căror esență constă în a exprima caracterul desfășurării și al distribuirii în timp a acțiunii.

3. Nucleul câmpului funcțional-semantic al aspectualității este aspectul verbal, categoria *Aktionsart* ocupă o poziție depărtată de centru, celelalte mijloace lingvistice fiind situate la periferie. Împărtășind opinia slaviștilor S. Agrell și Iu.S. Maslov, susținem că *Aktionsartul* nu formează opoziții paradigmatic distincte la nivel gramatical, limitându-se la deosebiri lexicale dintre verbe, și se referă la funcțiile semantice ale verbelor prefixale (și ale unor verbe neprefixale, ale construcțiilor sufixale), care indică cum se desfășoară acțiunea, denotă modul de realizare a ei.

4. Credem că este pe deplin justificată poziția cercetătorilor care susțin că valorile categoriei *Aktionsart* și ale aspectului verbal sunt apropiate în planul conținutului, fapt ce a condiționat confundarea categoriilor în cauză. Categoria *Aktionsart* este în strânsă legătură cu cea a aspectului verbal, în special, când analizăm verbele din limbile slave, întrucât lexemele verbale din aceste idiomuri pot fi apreciate, în funcție de aspectul verbal, ca perfective sau imperfective. Totodată, de aspectul lexemului verbal depinde tipul de *Aktionsart* în care se include.

5. Categoria aspectualității, spre deosebire de cea a aspectului verbal, poate fi considerată una universală. Datorită specificului fiecăreia, limbile conțin, cel puțin, unele dintre mijloacele lingvistice

apte să reliefeze caracterul desfășurării acțiunii în timp, deși trebuie să constatăm că ponderea mijloacelor respective diferă de la o limbă la alta.

6. Rezultatele cercetării ne permit să afirmăm că, pentru a reda diverse tipuri de Aktionsart, limba română dispune, de obicei, de mijloace lexicale (adverbe, locuțiuni adverbiale, prepoziții etc.), iar limbile slave, inclusiv limba rusă, de cele mai multe ori, de morfeme afixale, întrucât, în limbile de origine slavă, prefixele au două valori: lexicală și gramaticală și, implicit, două funcții: derivațională și de perfectivare (de schimbare a categoriei gramaticale a aspectului verbal din imperfectiv în perfectiv).

7. Urmărind exprimarea aspectualității în unele limbi indo-europene: greacă, latină, limbile romanice (franceză, spaniolă, italiană), limbi de origine slavă (rusă, bulgară, cehă, slovacă), limbi germanice (germană, engleză), semnalăm că aspectul verbal nu este marcat morfologic în toate limbile, fiind, totodată, caracteristica cea mai importantă a verbelor din limbile slave.

8. Aspectualitatea se manifestă diferit în unele dialecte și subdialecte ale limbii române, grație influenței limbii croate asupra aromânei și a istroromânei, a celei, preponderent, bulgare asupra meglenoromânei și a sârbei asupra subdialectului bănățean. Utilizarea prefixelor de origine slavă (*du-/do-, pri-, na-/nă-/ne-, o-/ob-, po-, pre-, ras-/res-, s-/z-, za-/ze-* etc.) în componența unor lexeme verbale din dialectele limbii române contribuie la dezvăluirea mai multor tipuri de Aktionsart: incoativ, finitiv, intensiv, iterativ, amplificativ, momentan, atenuativ, distributiv, rezultativ, sativ, intensiv etc.

9. Realizând obiectivul de identificare a tipurilor de Aktionsart, exprimate de verbele din limba rusă, derivate cu prefixele *воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-*, am delimitat 20 de tipuri ale categoriei Aktionsart: incoativ (specific pentru verbele derivate cu *воз-/вос-, за-, по-*); cumulativ (sativ) (*до-, на-, под-, при-*); iterativ (*воз-/вос-, до-, на-, пере-, по-*); finitiv (*до-, от-, по-*); finitiv-negativ (*до-*); intensiv (*воз-/вос-, за-, на-, от-, пере-, по-, про-*); intensiv-durativ sau excesiv-durativ (*за-*); intensiv-rezultativ (*до-*); orientat (*до-, на-, от-, пере-, под-, при-, про-*); neorientat (*пере-, по-, под-*); atenuativ (*от-, пере-, по-, под-, при-*); intermitent-atenuativ (*по-, под-*); durativ-atenuativ (*на-, при-*); limitativ (*по-, при-, про-*); durativ-monosecvențial (*про-*); amplificativ (*на-, под-, при-, про-*); durativ-amplificativ (*до-*); distributiv (*пере-, по-, про-*); reciproc (*пере-*); prospectiv (*за-*).

10. Analiza lexico-gramaticală a echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă confirmă ipoteza de cercetare: prefixarea nu este la fel de productivă în limbile slave și romanice, fenomen cauzat de diferențele de ordin structural ale acestora. Limba română dispune de multiple

mijloace, îndeosebi lexicale, de marcarea a semnificațiilor pe care verbele din limba rusă le au, datorită atașării prefixelor, redând, astfel, analitic tipurile de Aktionsart, reprezentate sintetic în limba rusă. Menționăm, totodată, și unele similitudini (izomorfismul mijloacelor de expresie) ale Aktionsartului în limbile rusă și română: tipuri ale categoriei în discuție exprimate analitic în limba rusă și tipuri denotate sintetic în limba română.

11. Teza reprezintă o primă încercare de a elabora tipologia echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă. În baza unui corpus de 1250 de exemple, relevăm că valorile verbelor, derivate cu zece prefixe, sunt exprimate în limba română prin intermediul a circa 261 de elemente structurale. Verbelor din limba rusă, analizate în lucrare, care sunt formate cu un anumit prefix, le pot corespunde de la opt la 61 de mijloace de expresie în limba română. Cel mai bine reprezentate, din acest punct de vedere, sunt verbele cu prefixul *nepe-* cu 61 de elemente, după care urmează, în ordine descrescătoare, *za-* – 55, *na-* – 54, *do-* – 48, *no-* – 46, *nod-* – 40, *npo-* – 32, *om-* – 24, *npu-* – 23 și *voz-/voc-* – 8.

Cele mai frecvente elemente structurale sunt locuțiunile adverbiale și adverbele, preponderent, cele de mod. Am atestat mai puține verbe aspectuale, pronume nehotărâte și adjective pronomiale nehotărâte, verbe prefixale, prepoziții, semiadverbe, adjective, substantive, expresii etc.

12. În concordanță cu unul dintre obiectivele cercetării, am constatat că natura morfologică variată a termenilor componenți implică varietatea modelelor structurale, specifice pentru echivalentele românești ale verbelor prefixale din limba rusă. Am remarcat, astfel, de la opt la 21 de modele distributive, predominând numeric cele ale verbelor prefixale cu *do-* (21). Echivalentele românești ale verbelor derivate cu prefixele *na-*, *no-*, *za-*, *om-* și *nepe-* se caracterizează printr-o diversitate medie: prefixele *na-* și *no-* cuprind 16 modele, prefixul *nepe-* – 15, prefixele *za-* și *om-* – câte 14, iar *nod-* – 12. Un număr redus de modele reprezintă echivalentele lexemelor verbale prefixale cu *npu-* – nouă, iar *voz-/voc-* și *npo-* – câte șapte. În total, în studiul nostru, am delimitat 53 de modele structurale ale echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă, în cea mai mare parte – bimembre.

13. Stabilirea procedeelelor de traducere, în limba română, a verbelor prefixale din limba rusă relevă noutatea și originalitatea științifică a tezei. Studiul contrastiv al textelor literare în limba rusă și al versiunilor românești ale acestora ne-a permis să reliefăm câteva procedee: *perifraza* (înlocuirea unui singur cuvânt din textul-sursă printr-un grup de cuvinte sau printr-o expresie cu sens echivalent, în textul-țintă), *accentuarea* (evidențierea unei noțiuni prin mijloacele limbii), *amplificarea*, varietate a *transpunerii/transpoziției* (redarea unui element din limba-sursă cu ajutorul unor elemente din

limba-țintă, care sunt echivalente semantic, nu și formal, cauzată de schimbările categoriei gramaticale), *modularea* (reorganizarea unui enunț din textul-țintă, determinând o schimbare a punctului de vedere sau a gradului de claritate, în raport cu formularea din original), *sinonimia* (utilizarea echivalentului celui mai apropiat, pentru a evita o repetiție), *antonimia* (înlocuirea unei noțiuni, exprimate în textul original, printr-o noțiune cu sens opus în textul tradus, păstrând intact planul conținutului).

14. Clasificarea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română a scos în evidență câteva tipuri: **mijloace lexicale**: adverbe, locuțiuni adverbiale, pronume și adjective pronominale, prepoziții, expresii etc.; **semantice**: verbele și locuțiunile verbale care, prin propriul conținut, sugerează diverse tipuri de acțiuni cu semantică incoativă, durativă, momentană, rezultativă, iterativă, eventivă etc.; **sintactice**: verbele aspectuale (incoative, durative și finite) și diferite tipuri ale repetiției; **morfologice**: timpurile verbului din limba română; **morfematice**: prefixele, printre care *re-* și *răs-/răz-* (cu valoare frecventativă), *a-* și *în-/îm-* (cu sens incoativ), *supra-* (cu valoare de intensitate), *trans-* (cu sens locativ) etc. Sistematizarea mijloacelor de redare a aspectualității în limba română, de asemenea, relevă noutatea și originalitatea demersului științific.

Recomandări 1. Rezultatele cercetării, inclusiv anexele, pot fi utilizate pentru întocmirea unor materiale didactice de diverse tipuri, în special, de dificultăți de traducere, în limba română, a verbelor prefixale aspectuale din limba rusă atât pentru românofonii nativi, cât și pentru locutorii de limba rusă.

2. Concluziile de ordin teoretic și materialul factologic, supus analizei în teză, pot fi luate în considerare la elaborarea ulterioară a unui studiu contrastiv al limbilor rusă și română în sfera aspectualității, întrucât unele aspecte, ce nu au constituit obiectul nostru de cercetare, nu au fost elucidate definitiv.

3. Unele compartimente ale tezei prezintă interes în plan tipologic, pentru a investiga mijloacele de exprimare a aspectualității și a categoriei Aktionsart în limbile, preponderent, sintetice (slave), în raport cu cele, predominant, analitice (romanice).

4. Rezultatele investigației ne-au fost binevenite în activitatea didactică și pot fi folosite în continuare pentru a completa atât disciplina *Limba română*, ținută în grupele cu predare în limba rusă, cât și cursurile universitare *Lingvistică generală și romanică*, *Tipologie lingvistică*.

5. Pentru a asigura echivalența textelor din limba-sursă și limba-țintă, traducătorii trebuie să țină cont de particularitățile semantice ale prefixelor la traducerea, în limba română, a verbelor prefixale aspectuale din limba rusă.

BIBLIOGRAFIE

1. Bell R. T. Teoria și practica traducerii. Traducere de Cătălina Gazi. Iași: POLIROM, 2000. 312 p.
2. Bidu-Vrănceanu A., Călărașu C. ș.a. Dicționar de științe ale limbii. Ed. a 2-a. București: Nemira & Co, 2005. 606 p.
3. Cemârtan C. Aspectul verbal în limba română: o reconsiderare. Chișinău: Bons Offices, 2016. 177 p.
4. Condrea I. Traducerea din perspectivă semiotică. Chișinău: Cartdidact, 2006. 266 p.
5. Constantinovici E. Semantica verbului și temporalitatea internă. În: Omagiu profesorului și omului de știință Anatol Ciobanu. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 392-397.
6. Dicționar contextual de termeni traductologici: franceză-română. Volum coordonat de Maria Țenchea. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2008. 245 p.
7. Dicționarul explicativ al limbii române. Ed. a II-a. București: Univers Enciclopedic, 1996.1992 p.
8. Lungu-Badea G. Mic dicționar de termeni utilizați în teoria, practica și didactica traducerii. Ediția a III-a, revăzută și adăugată. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2012. 221 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/284187775_Mic_dictionar_de_termeni_utilizati_in_teoria_practica_si_didactica_traducerii.
9. Oglindă E., Sobol A. Lingvistică contrastiv-tipologică (Suport de curs). Chișinău: CEP USM, 2015. 160 p.
10. Popescu Fl. Tempo-aspectualitate contrastivă (în engleză și română). Iași: SPANDA, 2000. 242 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: <https://archive.org/details/TEMPOASPECTUALITATECONTRASTIVA>
11. Savin-Zgardan A. Valori lexico-gramaticale ale locuțiunilor verbale românești în plan sincron și diacronic. Categoriile Aktionsart și Terminativitate: Aterminativitate. Chișinău: Bons Offices, 2001. 135 p.
12. Stoianova D. Temporalitate și aspectualitate în limbile română și bulgară. Teză de doctor, Universitatea București, 1986.
13. Ungureanu V. Teoria traducerii. Bălți, 2013. 123 p. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/999/1/traducere.pdf>
14. Авилова Н.С. Вид глагола и семантика глагольного слова. Москва: Наука, 1976. 327 p.
15. Агрель С. О способах действия польского глагола. В: Вопросы глагольного вида. Москва: Издательство иностранной литературы, 1962, с. 35-38.
16. Бондарко А.В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии/

- Отв. ред. В.Н. Ярцева, 2-е изд. Москва: Эдиториал УРСС, 2001. 208 с. [online]. [citat 16.01.2019]. Disponibil: <http://bookre.org/reader?file =1024549& pg= 78>
17. Бондарко А.В., Буланин Л.Л. Русский глагол. Ленинград: Просвещение, 1967. 190 с.
 18. Лебедь С.А. Видовое формообразование и внутриглагольное словообразование в сфере глаголов с заимствованной основой в чешском языке. В: Исследования по славянскому языкознанию. Москва: Издательство московского университета, 1984, с. 91-114.
 19. Маслов Ю.С. Избранные труды: Аспектология. Общее языкознание. Сост. и ред. А.В. Бондарко и др. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 840 с.
 20. Маслов Ю.С. Морфология глагольного вида в современном болгарском литературном языке. Издательство Академии наук СССР [Ленинградское отд.], 1963. 183 с.
 21. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Изд. 22-е. Москва: Русский язык, 1990. 921 с.
 22. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода. 3-е изд., стереотип. Москва: Р. Валент, 2007. 244 с. [online]. [citat 24.06.2018]. Disponibil: http://lib.y-su.am/open_books/311203.pdf
 23. Русская грамматика. В двух томах. Том 1. Москва: Наука, 1980. 784 с.
 24. Шелякин М.А. Терминативно-продолжительные и терминативно-интенсивные способы действия в современном русском языке. В: Категория вида и функциональные связи. Вопросы русской аспектологии. Вып. 4. Тарту, 1979, с. 64-74.
- Surse:**
25. Dicționar rus-român. Gh. Bolocan, E. Șodolescu-Silvestru, T. Voronțova. Coord. ed. A. Zgardan-Crudu. Ed. a II-a revăzută și adăugită. Chișinău: Gunivas, Arc, 2002. 1632 p.
 26. Dicționar rus-român. Gh. Bolocan, E. Șodolescu-Silvestru, T. Voronțova. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1985. 1703 p.
 27. Dostoievski F.M. Frații Karamazov. Traducere din limba rusă: O. Constantinescu, I. Dumbravă. București: RAO CLASIC, 1997. 507 p.
 28. Tolstoi A. Drumul pătimirilor: Trilogie. Vol. 1: Cartea 1: Surorile. Cartea 2: Anul optsprezece. Traducător V. Levițchi. Chișinău: Literatura artistică, 1978. 720 p.
 29. Достоевский Ф.М. Братья Карамазовы. Москва: АСТ, АСТ Москва, Хранитель, Харвест, 2007. 510 с. [online]. [citat 20.06.2018]. Disponibil: http://rtunes.ru /content/ ebooks/ free_ebooks/ fyodor _dostoevsky/ karamazov _brothers /karamazov _brothers.a4.pdf
 30. Толстой А. Хождение по мукам. Том I. Трилогия: Сестры. Восемнадцатый год. Кишинев: Лумина, 1978. 478 с.

PUBLICAȚII LA TEMA TEZEI

Articole științifice în reviste din Registrul Național al revistelor de profil

1. Aga-Sobol A. Considerații generale privind teoria aspectului verbal. În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”*. Chișinău: CE USM, 2001, vol. II, p. 23-26. Categoria C.
2. Aga-Sobol A. Note privind aspectualitatea (pe material aromân și meglenoromân). În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”*. Chișinău: CE USM, 2002, vol. II, p. 13-15. Categoria C.
3. Aga-Sobol A. Mijloace sintactice de exprimare a aspectualității. În: *Limba română. Revistă de știință și cultură*, anul XIV. Chișinău, 2004, nr. 4-6, p. 147-149.
4. Aga-Sobol A. Unele echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *на-*. În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”*. Chișinău: CEP USM, 2006, p. 17-21. Categoria C.
5. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *до-*. În: *Limba română. Revistă de știință și cultură*, anul XXIII. Chișinău, 2013, nr. 9-12, p. 114-120. Categoria C.
6. Sobol A. Procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă (în baza traducerilor românești). În: *Studia Universitatis Moldaviae*. Chișinău: CEP USM, 2014, nr. 4 (74), p. 44-48. Categoria B.
7. Sobol A. Conceptul de echivalență în teoria traducerii. În: *Limba română. Revistă de știință și cultură*, anul XXIV. Chișinău, 2014, nr. 2, p. 263-271.
8. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor prefixale din limba rusă cu semantică incoativă. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe umanistice”*. Chișinău: CEP USM, 2016, nr. 10 (100), p. 38-42. Categoria B.
9. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă derivate cu prefixul *ом-*. În: *Philologia*. Chișinău: PRO LIBRA, LXIII, 2019, nr. 1-2, p. 70-77. Categoria C.

Comunicări la forumuri științifice naționale/ internaționale. Articole

10. Aga-Sobol A. Unele echivalente românești ale verbelor cu prefixul *но-* din limba rusă. În: *Наукова спадщина професора С. В. Семчинського і сучасна філологія: Збірник наукових праць. Частина перша*. Київ: Видавнич-поліграфічний центр „Київський університет”, 2001, p. 14-20.
11. Aga-Sobol A. Diversitatea mijloacelor de exprimare a aspectualității în limba română. În: *Probleme de lingvistică generală și romanică. Materialele Colocviului internațional Probleme de Lingvistică Generală și Romanică*, organizat cu prilejul a 75 de ani din ziua nașterii Profesorului

- Grigore Cincilei, 29-30 noiembrie 2002, USM. Chișinău: CE USM, 2003, vol. II, p. 7-10.
12. Aga-Sobol A. Echivalentele românești ale verbelor aspectuale din rusă cu prefixul *za-*. În: Omagiu profesorului și omului de știință Anatol Ciobanu la 70 de ani. Materialele Conferinței științifice internaționale *Probleme de Limbă Română, Lingvistică Generală și Romanică*, desfășurată la 14 mai 2004, USM. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 342-347.
 13. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *npo-*. În: Cultivarea limbii române în condițiile comunicării actuale. Materiale ale simpozionului științifico-practic interuniversitar. Chișinău: CEP USM, 2013, p. 73-76.
 14. Sobol A. Repetiția – mijloc de exprimare a actualității în limba română. În: Norma limbii literare între tradiție și inovație. Materialele simpozionului științific cu participare internațională, Chișinău, 19 mai 2017. Chișinău: CEP USM, 2017, p. 222-227.
 15. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor prefixale din limba rusă cu semantică finitivă. În: Colocviul internațional de științe ale limbajului „Eugeniu Coșeriu” (CISL), ediția a XIV-a *Text –co(n)text –multiculturalitate*, 13-14 octombrie 2017. Chișinău: CEP USM, 2018. p. 486-491.
- Materiale/ teze la forumuri științifice naționale/ internaționale**
16. Aga-Sobol A. Echivalentele românești ale unor verbe aspectuale cu prefixul *nod-* în limba rusă. În: Conferința corpului didactico-științific „Bilanțul activității științifice a USM pe anii 1998/1999”. Chișinău: Centrul Editorial al USM, 2000, p. 23-24.
 17. Aga-Sobol A. Exprimarea actualității în limba română. În: Conexiuni și perspective în filologia contemporană/in memoriam/ Conferința științifică internațională consacrată aniversării a 60-a de la nașterea lui Victor Banaru, 24-25 septembrie 2001. Teze și comunicări. Chișinău: CE USM, 2002, p. 43.
 18. Aga-Sobol A. Considerații privind categoria Aktionsart. În: Conferința corpului didactico-științific „Bilanțul activității științifice a USM în anii 2000-2002”. Rezumatele comunicărilor. „Științe filologice”. Chișinău: CE USM, 2003, p. 35-36.
 19. Aga-Sobol A. Unele echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *nepe-*. În: Conferința științifică internațională „Învățământul superior și cercetarea – piloni ai societății bazate pe cunoaștere”, dedicată jubileului de 60 ani ai Universității de Stat din Moldova. Rezumatele comunicărilor. Științe socioumanistice. Chișinău: CEP USM, 2006, vol. I, p. 188-189.
 20. Sobol A. Echivalente românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *npu-*. În: Conferința științifică cu participare internațională „Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare”. Rezumate ale comunicărilor. Științe umanistice. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 265-267.
 21. Sobol A. Exprimarea actualității în unele limbi slave. În Conferința științifică „Integrare prin cercetare și inovare”. Rezumate ale comunicărilor. Chișinău: CEP USM, 2013, p. 132-134.
 22. Sobol A. Echivalentele românești ale verbelor aspectuale din limba rusă cu prefixul *voz-/voc-*. În: Conferința științifică națională cu participare internațională. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 123-126.

Note de curs /Suporturi de curs (aprobat de consiliul metodic, consiliul facultății)

23. Oglindă E., Sobol A. Lingvistică contrastiv-tipologică (Suport de curs). Chișinău: CEP USM, 2015. 160 p.

ADNOTARE

Sobol Aliona. Echivalente românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă (studiu contrastiv). Teză de doctor în filologie. Chișinău, 2019

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 193 de titluri, trei anexe, 150 de pagini ale textului de bază. Rezultatele cercetării sunt publicate în 23 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: Aktionsart, aspect verbal, actualitate, echivalent, limba română, limba rusă, model structural, prefix, procedee de traducere, tipologie, verb prefixal.

Domeniul de studiu: lingvistică contrastiv-tipologică, aspectologie, gramatică, traductologie.

Metodologia cercetării: în teză au fost utilizate: metoda confruntativ-contrastivă, procedeul de analiză contrastivă unidirecțională (limba rusă → limba română); metoda descriptivă; metoda analizei distribuționale; observația; metoda statistică.

Scopul și obiectivele lucrării: scopul îl constituie elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor din limba rusă, derivate cu prefixe uzuale (*воз-/воc-, до-, за-, на-, от-, пере-, no-, под-, ну-, по-*), ce dezvăluie caracterul desfășurării acțiunii; identificarea celor mai frecvente procedee de traducere a verbelor prefixale din limba rusă; sistematizarea mijloacelor de redare a actualității în limba română. **Obiectivele** sunt: evidențierea semnificațiilor aspectuale ale verbelor prefixale din limba rusă; delimitarea modalităților de exprimare, în limba română, a acestor semnificații; reliefaarea diferențelor și a similitudinilor de esență structurală a tipurilor de Aktionsart în limbile rusă și română; stabilirea modelelor structurale, specifice echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constau în elaborarea unui studiu contrastiv multiaspectual (semantic, lexico-gramatical, structural) al echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă; stabilirea procedeelelor de traducere a acestor verbe în limba română, inclusiv în operele artistice; sistematizarea mijloacelor de denotare a actualității în limba română.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea tipologiei echivalentelor românești ale verbelor prefixale aspectuale din limba rusă, ceea ce a contribuit la relevarea trăsăturilor semantice, lexico-gramaticale și structurale ale echivalentelor românești, permițând aplicarea rezultatelor obținute în studiile ulterioare de lingvistică contrastiv-tipologică.

Semnificația teoretică a lucrării consistă în aprofundarea cercetării contrastive a limbilor rusă și română privind sfera actualității; în stabilirea particularităților de ordin semantic, gramatical și structural, proprii echivalentelor românești ale verbelor prefixale din limba rusă; în analiza materialelor științifice, ce abordează tema actualității; în sistematizarea mijloacelor de exprimare a actualității în limba română.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în posibilitatea aplicării rezultatelor investigației la pregătirea filologilor, în cadrul cursurilor de lingvistică contrastivă și tipologie lingvistică. Acest studiu poate fi util atât în procesul de predare a limbii ruse locutorilor de limba română și viceversa, cât și în practica de traducere din limba rusă în română și invers. Rezultatele obținute în cadrul studiului pot fi folosite și în cercetarea ulterioară a caracterului funcționării Aktionsartului în limbile rusă și română.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele demersului științific, expuse în cadrul a 22 manifestări științifice, pot fi incluse într-un curs opțional de gramatică contrastivă a limbilor rusă și română pentru studenții facultăților de Litere ale unor instituții de învățământ superior din Moldova.

АННОТАЦИЯ

Соболев Алёна. Румынские эквиваленты русских префиксальных глаголов (контрастивное исследование). Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук. Кишинёв, 2019

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 193 названий, три приложения, 150 страниц основного текста. Результаты исследования опубликованы в 23 научных работах.

Ключевые слова: акционсарт, вид глагола, аспектуальность, эквивалент, румынский, русский, структурная модель, префикс, приёмы перевода, типология, префиксальный глагол.

Область исследования: контрастивно-типологическая лингвистика, аспектология, грамматика, традуктология.

Методология исследования: в данной диссертации были использованы сравнительно-сопоставительный метод, в частности приём контрастивного однонаправленного анализа (русский язык → румынский язык); описательный метод; метод дистрибутивного анализа; метод наблюдения; статистический метод.

Цель и задачи диссертации: **цель:** разработать типологию румынских эквивалентов русских глаголов с наиболее распространёнными префиксами (*воз-/вос-, до-, за-, на-, от-, пере-, по-, под-, при-, про-*), указывающими на характер протекания действия; выявить наиболее часто используемые приёмы перевода русских префиксальных глаголов и систематизировать способы выражения аспектуальности в румынском языке. **Задачи:** выделение аспектуальных значений, свойственных русским приставочным глаголам; классификация средств перевода этих значений на румынский язык; определение сходства и различия типов акционсарта в русском и румынском языках; выявление структурных моделей румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов.

Научная новизна и оригинальность заключается в разработке многостороннего контрастивного исследования (семантического, лексико-грамматического, структурного) румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов, выражающих аспектуальные значения; уточнении приёмов перевода глаголов на румынский язык, в т.ч. в художественных произведениях; систематизации средств выражения аспектуальности в румынском языке.

Решаемая научная задача состоит в разработке типологии румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов, выражающих аспектуальные значения, что способствовало уточнению их семантических, лексико-грамматических и структурных особенностей, позволяющих применять полученные результаты в будущих исследованиях по контрастивной лингвистике.

Теоретическая значимость работы заключается в углублении сопоставительного исследования русского и румынского языков в области аспектуальности; в определении семантических, грамматических и структурных особенностей румынских эквивалентов русских префиксальных глаголов; в анализе научных материалов, затрагивающих тему аспектуальности; в систематизации средств выражения аспектуальности в румынском языке.

Практическая значимость работы заключается в возможности применения результатов исследования при подготовке специалистов филологического профиля в курсах по контрастивной лингвистике, лингвистической типологии. Данная работа также может быть полезна как в процессе обучения русскому языку для румыноговорящих и наоборот, так и в практике перевода с русского языка на румынский и наоборот. Результаты, полученные в ходе исследования, могут быть использованы для дальнейшего изучения специфики функционирования акционсарта в русском и румынском языках.

Внедрение научных результатов: результаты исследования, представленные на 22 научных конференциях, могут быть включены в дополнительный курс по контрастивной грамматике русского и румынского языков для студентов филологических факультетов высших учебных заведений Молдовы.

ANNOTATION

Sobol Aliona. Romanian equivalents of the aspectual prefixal verbs from Russian (contrastive study). Ph thesis in Philology. Chisinau, 2019

Structure of Dissertation: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, 193 titles of bibliography, 3 appendices, 150 pages of the basic text. Scientific results were published in 23 scientific works.

Key-words: Aktionsart, verbal aspect, aspectuality, equivalent, Romanian language, Russian language, structural model, prefix, translation methods, typology, prefixal verb.

Area of study: contrastive-typological linguistics, aspectology, grammar, traductology.

Research methodology: in this study the following procedures and methods were used: the confrontative-contrastive method, a process of unidirectional contrastive analysis (Russian language → Romanian language); the descriptive method; the method of the distributive analysis; the observation; the statistical method.

Purpose and objectives of the thesis: the purpose constitutes of the elaboration of the typology of the Romanian equivalents of the verbs from Russian language, derived with the most frequent prefixes (*воз-/вос-*, *до-*, *за-*, *на-*, *от-*, *неп-*, *но-*, *под-*, *при-*, *про-*); which indicate the development tone of actions; the identification of the most commonly utilized means of translation of the prefixal verbs from Russian language; the systematization of the means of communication of the aspectuality in Romanian language. **The objectives are:** to highlight the meanings of the prefixal verbs from Russian; to delimitate the means of expressing these meanings verbs; to point out the structural differences and similarities of the types of Aktionsart in Russian and Romanian language; to identify the structural models, specific for Romanian equivalents of the Russian prefixal verbs.

The scientific novelty and originality of the work consist of the elaboration of a multi-aspectual contrastive study (semantic, lexico-grammatical, structural) of the Romanian equivalents of the prefixed verbs from Russian language; the specification of the means of translation of these verbs in Romanian language, artistic literature inclusive; the systematization of the means of expressing the aspectuality in Romanian.

The solved scientific problem consists of the elaboration of the typology of the Romanian equivalents of the aspectual prefixal Russian verbs, this contributed to the specification of the semantic, the lexico-grammatical and the structural features of the Romanian equivalents, allowing to apply the obtained results in the further research of contrastive-typological linguistics.

The theoretical significance of the work consists of an in-depth contrastive research of the Russian and Romanian languages regarding the domain of the aspectuality; of the establishment of the semantic, grammatical and structural characteristics, specific for Romanian equivalents of the prefixal verbs from Russian; of the analysis of the scientific materials that treat the subject of aspectuality; of the sistematization of the means of expressing the aspectuality in Romanian.

The applicative value of the work resides in the application of the research results in a future preparation of philologists, during the Contrastive Linguistic and Linguistic Tipology courses. This study can be useful both in the process of teaching Russian language to native Romanians and vice-versa, and in the translation from Russian to Romanian and vice-versa. The obtained results during this scientific study can be utilized in the future research of the functioning mechanism of the Aktionsart in Russian and Romanian.

The implementation of the scientific results: the results of the scientific study, exposed within the framework of 22 scientific manifestations, can be included in an optional contrastive grammar course of Russian and Romanian languages for Philology faculty students of higher education institutions in Moldova.

SOBOL ALIONA

**ECHIVALENTE ROMÂNEȘTI ALE VERBELOR
PREFIXALE ASPECTUALE DIN LIMBA RUSĂ
(STUDIU CONTRASTIV)**

**621.01 LINGVISTICĂ GENERALĂ, FILOSOFIA LIMBAJULUI,
PSIHOLINGVISTICĂ, LINGVISTICĂ INFORMATIZATĂ**

Autoreferatul tezei de doctor în filologie

Aprobat spre tipar: 03.09.2019

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 2,0

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj: 50 ex.

Comanda nr. 75/19

Centrul Editorial-Poligrafic al USM

Str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009, Republica Moldova